

Motivation och egenintresse hos handledare i examensarbeten

Helena Svensson¹, Alexander Cedergren², David Andréen³ och Maria Messing⁴

Abstract — En viktig del av universitetsutbildningen är examensarbetet, en undervisningsform, som bygger på förtroende och förståelse mellan student och handledare. Syftet med den här studien var att undersöka vad som motiverar forskare att handleda examensarbeten kopplat till deras syn på studentens lärande och upplevelse av processen. Intervjuer genomfördes med åtta handledare från LTH. Studien visade att det finns skillnader i hur motiverade handledare känner sig och vad anledningen är till att man handleder examensarbeten. Handledarna uttryckte att om de var motiverade och hade ett egenintresse, så var det positivt för studenten.

Nyckelord — handledning, egenintresse, intressekonflikt, lärande, självständighet

I. INTRODUKTION

UNIVERSITETSUNDERVISNING bedrivs i många olika former, allt ifrån traditionella föreläsningar till övningar, laborationer, seminarier, och uppsatsskrivande. Många moment i undervisningen, som exempelvis examensarbetet, utgörs av längre projekt där studenten får regelbunden handledning av en lärare. Detta är en speciell undervisningsform, bland annat med avseende på att de interpersonella relationerna ges betydligt större utrymme jämfört med exempelvis undervisning i form av föreläsningar. Trots att handledning av examensarbete är mycket vanligt förekommande finns relativt få studier som tar upp detta område, och i de studier som går att finna ligger fokus ofta på studentens perspektiv snarare än handledarens. För att handledningssituationen ska bli bra är troligen handledarens motivation och perspektiv också viktigt. En utgångspunkt är Vygotskys teorier om den proximala utvecklingszonen (Santora, Mason & Sheahan, 2013; Säljö, 2000), då handledarens motivation kan tänkas ha en effekt på den nivå av kunskap som studenten förväntas ta till sig.

Syftet med studien som presenteras här är att på ett explorativt sätt undersöka vad som motiverar handledare att ta sig an handledning av ett examensarbete och vilken syn handledarna har på studentens lärande och upplevelse i förhållande till handledarens motivation och eventuella egenintresse.

II. METOD

För att studera detta användes kvalitativ metod i form av att djupintervjuer genomfördes med åtta handledare vid Lunds Tekniska Högskola från fyra olika institutioner. Sju män och en kvinna intervjuades och dessa hade mellan fem och trettio års erfarenhet av att handleda examensarbeten. Bland dessa fanns lektorer, professorer, en post-doktor, en biträdande lektor och en adjunkt och de hade handlett mellan tio och fyrtio examensarbeten var.

En semistrukturerad intervjuguide användes vid intervjuerna. Intervjuguiden togs fram utifrån den förståelse som författarna hade om handledares motivation och från litteratur om handledningsprocessen och studenternas lärande. Följande övergripande frågeställningar ingick:

- Beskriv hur det går till när en examensarbetare vill göra examensarbete på din avdelning.
- Varför tar du dig an ett examensarbete?
- Hur ser du på förhållandet/relationen mellan studentens lärande och dina intressen i handledningen av examensarbetare?
- Hur kan man få till en handledningssituation som är utvecklande för både student och handledare och som båda parter vinner något på?

Intervjuerna genomfördes av de fyra författarna och varade mellan 20 och 60 minuter. De flesta intervjuerna spelades in och bearbetades i ett första skedet av respektive intervjuare. Därefter analyserades frågeställningarna med hjälp av innehållsanalys av en person.

III. RESULTAT

Motivation och egenintresse

Merparten av de intervjuade handledarna visade sig vara relativt väl motiverade när det kom till handledning av examensarbeten även om många av dem lyfte fram att det viktigaste är studenternas motivation snarare än sin egen. Trots detta så var de flesta överens om att en motiverad handledare är bra för studenten eftersom det kan höja studentens motivation. När de ombads att precisera vad som motiverade dem att ta sig an examensarbeten, gav de svar som grovt kan klassificeras i fyra kategorier:

Den första handlar om ett allmänintresse för det arbete som studenten genomför. Det kan vara ett sätt att bredda sin egen kompetens eller hålla sig à jour med de senaste utvecklingarna inom området, eller helt enkelt att det är en spännande frågeställning.

¹ Avdelningen för Trafik och väg, Institutionen för Teknik och samhälle, LTH.

² Avdelningen för riskhantering och samhällssäkerhet, Institutionen för bygg- och miljöteknologi, LTH.

³ Avdelningen för arkitektur, Institutionen för arkitektur och byggd miljö, LTH.

⁴ Avdelningen för fasta tillståndets fysik, Fysiska institutionen, LTH.

”Många av de jag har handlett så har jag känt att det har varit intressanta ämnen och att det här vill jag göra, för då kommer jag att lära mig någonting av det.”

Relaterat till detta är den andra kategorin, där handledarna beskrev att de uppskattar processen i sig, framför allt relationen och dialogen med studenterna.

Den tredje kategorin innefattar svar som handlar om konkreta möjligheter för handledaren att utveckla sitt eget arbete. Det kan ske genom att kunna genomföra förstudier till ansökningar och projekt, att testa potentiella doktorander, eller rent konkret att hjälpa till i större projekt som innefattar andra forskare.

”En drivkraft kan också vara att det blir en samarbetspartner i forskning som hjälper en att utveckla ens egen forskning som hjälper en med datainsamling för ens egen forskning, så det kan också vara en stark drivkraft.”

Slutligen förekom det svar som handlade om rent pragmatiska anledningar, så som att det är en källa till finansiering för avdelningar och individer, att det är meriterande, eller helt enkelt att det ingår i arbetsbeskrivningen.

Studentens lärande

Alla handledare var i hög grad måna om att examensarbetet är till för studenterna och att de ska lära sig någonting. Åsikterna om vad det viktigaste studenterna skulle lära sig var, och hur ett bra examensarbete skulle se ut, skiljde en del mellan avdelningarna, men en gemensam åsikt var att det i ett lyckat examensarbete ingår att studenterna visar någon form av självständighet och klarar av att utföra saker som de inte gjort tidigare under sin utbildning. Det fanns även en tydlig konsensus om att en motiverad handledare är viktig för studentens lärande, eftersom detta troligen leder till att kvaliteten på handledningen blir högre.

”Det primära är att studenten ska lära sig. Det är inga tveksamheter där.”

Intressekonflikter

Det framkom att det kan finnas en del olika intressekonflikter mellan handledarens egenintresse och studentens lärande i handledningsprocessen, men ingen av handledarna såg det som ett större problem. Vissa av intressekonflikterna var av relativt enkel natur, som till exempel tidsåtgång för handledning, medan andra kunde vara mer komplexa och potentiellt problematiska.

Mer komplexa situationer kan vara när examensarbetet är en del av ett större sammanhang, speciellt ett sådant där handledaren har ett intresse i resultatet utifrån det större sammanhanget. Detta kan vara när examensarbetet används som en förstudie till ett forskningsprojekt, när det är en del av utvecklingsarbete på ett företag, eller när resultaten används inom andra forskningsprojekt och/eller publiceras av studenten och handledaren gemensamt.

”Det kan ta sig uttryck i att jag prackar på dem idéer och metoder som de inte får utveckla själva, de blir bara

utförare och inte får möjligheten att visa sin förmåga att designa ett eget projekt... De måste få jobba med det självständigt.”

IV. DISKUSSION

Metodmässigt finns det begränsningar i studien som troligen påverkar studiens resultat. Troligen har exempelvis inte mättnadsgrad i intervjuvaren uppnåtts, d.v.s. om fler intervjuer hade genomförts så hade med stor sannolikhet lett till en ännu djupare förståelse för frågeställningen. Kanske finns det en skillnad mellan mäns och kvinnors syn, som tydliggjorts om fler kvinnor ingått i studien. Oavsett dessa svagheter kan flera intressanta slutsatser dras.

Resultatet visar att processen för examensarbeten fungerar på olika sätt på de fyra olika avdelningarna inom LTH. Detta tycks ha en viss inverkan på handledarnas motivation och vilket egenintresse de har i handledningen. De flesta handledare är motiverade att handleda, men utifrån olika aspekter som bygger mer eller mindre på vad man själv behöver ha ut av handledandet.

De intervjuade handledarna visade sig ha lite olika egenintressen, så som att få hjälp med att ta fram forskningsresultat, pedagogisk utveckling för handledaren, akademisk meritering eller att bara lära sig nya saker inom ett visst område. Positivt är att alla, oavsett vad de hade för egenintresse (och till vilken grad) tycker att det är roligt att handleda examensarbeten. Alla handledarna var överens om att om de var motiverade och hade ett egenintresse i examensarbetet så var det positivt för studenten. Dessutom ansåg alla att de hade studentens lärande i fokus och det var viktigt för handledarna att studenterna klarar av att genomföra sitt examensarbete med en stor grad av självständighet.

Det kan dock uppstå situationer där det finns en risk att lärandesituationens kvalitet och lärandemålen blir lidande om dessa inte överensstämmer med behoven utifrån det projekt eller större sammanhang som examensarbetet skrivs inom. Här finns en tydlig koppling till Vygotskys koncept om proximal utvecklingszon, som innebär att studentens lärande i dessa fall kan bli lidande om antingen arbetet ligger på en alltför enkel nivå, som inte konceptuellt eller färdighetsmässigt utmanar studenten, eller på en alltför svår nivå som studenten inte kan ta till sig.

Det finns dock även stora potentiella fördelar för studenten och studentens lärande i att vara en del i ett större projekt eller sammanhang. Dessa kan till exempel vara att studenten är i en skarp situation och därför tar erfarenheten på större allvar, anstränger sig mer och får ut mer av arbetet; att studenten får större möjligheter att se och tillämpa hur projekt eller processer kan ske i verkligheten (vare sig denna är inom ett företag eller i en forskningssituation) samt att studenten kan ta del av andras arbete och skapa möjligheter för framtiden.

V. SLUTSATSER

Det främsta bidraget från den här studien har varit framtagandet av en initial kartläggning av motivation och egenintresse hos handledare på LTH och en analys av hur detta eventuellt påverkar studenternas lärande. Denna kartläggning kan användas som utgångspunkt för att stärka

incitamenten för handledare att skapa ännu bättre handledarsituation samt att medvetandegöra de möjligheter och potentiella konflikter som följer med handledarens egen motivation och intressen i handledningsprocessen.

Resultaten visar vilken bredd av synsätt som förekommer på LTH kring hur handledare förhåller sig till frågor som rör motivation och egenintresse kopplat till handledning av examensarbete. De intervjuade handledarna visade till viss del ha olika motivation, men oftast var det mer än en sak som motiverade handledarna. Motivationen kunde hänga samman med att få hjälp med att ta fram forskningsresultat, pedagogisk utveckling för handledaren, akademisk meritering eller att bara lära sig nya saker inom ett visst område. Positivt var att alla, oavsett om de hade uttalat något specifikt egenintresse, tyckte att det var roligt att handleda examensarbeten. Resultaten som beskrivits ovan visar att det fanns skillnader såväl som likheter över avdelningsgränser inom en och samma fakultet.

Alla handledarna var överens om att om de var motiverade att handleda examenarbeten så blev processen bättre och de såg positivt på om handledaren hade ett egenintresse i examensarbetet. Dessutom sa alla att de hade studentens lärande i fokus på ett eller annat sätt. Detta väcker frågor kring hur studenten upplever och påverkas av handledarens motivation, vilket vore intressant att undersöka framöver.

REFERENSER

- [1] Santora, K. A., Mason, E. J., & Sheahan, T. C. (2013). A Model for Progressive Mentoring in Science and Engineering Education and Research. *Innovative Higher Education*, 38(5), 427–440.
<http://doi.org/10.1007/s10755-013-9255-2>.
- [2] Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.